

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ LOGOSUNDA TÜRK KÜLTÜRÜNÜN İZLERİ: SÜHEYL ÜNVER'İN TASARIMI ÜZERİNE BAĞIMSIZ BİR DEĞERLENDİRME

Interpretation of Turkish Culture and Art Influences on The Logo of Istanbul University: An Independent Evaluation of Süheyl Ünver's Design

Merthan TOPAL¹, Meltem KATIRANCI²

ÖZET

Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver tarafından tasarlanan İstanbul Üniversitesi logosu, Türk kültüründen ve sanatından önemli izler taşımaktadır. İstanbul Üniversitesi logosu, Süheyl Ünver'in milliyetçi kimliği ve Türk kültürüne olan bağlılığından kaynaklanan bir tasarım anlayışı ile oluşturulmuştur. Araştırmanın yöntemi, nitel bir yaklaşım benimseyerek gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak dokümana dayalı teknik kullanılarak yazılı ve görsel kaynaklar incelenmiştir. Bu yöntem, logo tasarımının kültürel sembollerle ilişkisini anlamak için etkili bir araştırma stratejisi sunmuştur. İstanbul Üniversitesi logosunun merkezine yerleştirilen motifin Türk kültüründe varoluşun sembolü olarak görülen Hayat Ağacı'na işaret ettiği ve İstanbul Üniversitesi logosunda Hayat Ağacının sağında ve solunda ağacı muhafaza eder şekliyle ejderlerin yerleştirildiği düşünülmektedir. Birçok görsel kaynakla desteklenen hayat ağacı kavramındaki Ejder motifi Türk Kültüründe güç, kudret ve koruma sembolü olarak bilinmektedir. Ayrıca, İstanbul Üniversitenin logosunda kullanılan Sarı, Yeşil ve Beyaz renkleri de bu renklerin Türk kültüründeki yeri, önemi ve kullanım alanları bakımından irdelenerek bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bulgular ışığında, İstanbul Üniversitesi logosunun tasarımıyla ilgili olarak Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Türk kültürüne olan derin bağlılığı ve bu bağlamda milliyetçi bir düşünce yapısına sahip olmasının logo tasarımında belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. İstanbul Üniversitesi logosu üzerinden Türk kültürünün ve milliyetçiliğinin nasıl yansıtıldığını anlamak ve vurgulamak bu çalışmanın önemi olarak görülmektedir. Sonuç olarak, İstanbul Üniversitesi logosu, Süheyl Ünver'in Türk milliyetçiliği ile bağlantılı ve Türk kültürüne olan bağlılığını yansıtan etkileyici bir tasarıma sahiptir. Değerli bilim insanı ve Türk sanatçısı olan Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in tasarımını yaptığı İstanbul Üniversitesi logosu, Türk kültürü ve sanatıyla ilişkili sembollerle bezenmiştir ve geçmişine, kültürel mirasına saygı duymaktadır. Bu sebeple, İstanbul Üniversitesi logo tasarımı, Türk kültürüne olan güçlü bağlılığı ve milliyetçi düşünceleri ifade eden bir sembol olarak kabul edilebilir ve İstanbul Üniversitesi için önemli bir kimlik belirleyici olarak değerini korumaktadır.

Anahtar Kelimeler: Süheyl Ünver, İstanbul Üniversitesi, Türk kültürü, Türk sanatı, logo.

ABSTRACT

The logo of Istanbul University, designed by Prof. Dr. Süheyl Ünver, carries significant traces of Turkish culture and art. The design of the Istanbul University logo is rooted in Prof. Ünver's nationalist identity and deep attachment to Turkish culture. The research employs a qualitative approach, utilizing a document-based technique for data collection through the examination of written and visual sources. This methodology proves effective in comprehending the relationship between logo design and cultural symbols. The motif at the center of the Istanbul University logo is believed to symbolize the Tree of Life, an important concept in Turkish culture, with dragons positioned on its sides to safeguard the tree. The dragon motif within the Tree of Life, supported by various visual sources, is recognized as a symbol of power, might, and protection in Turkish culture. Furthermore, an evaluation of the colors used in the Istanbul University logo, namely Yellow, Green, and White, is conducted based on their significance, role, and usage within Turkish culture. In light of these findings, it can be asserted that the design of the Istanbul University logo is significantly influenced by Prof. Dr. Süheyl Ünver's deep affinity for Turkish culture and his nationalist perspective. The study's significance lies in understanding and emphasizing how Turkish culture and nationalism are reflected through the design of the Istanbul University logo. In conclusion, the logo of Istanbul University, crafted by the esteemed scholar and Turkish artist Prof. Dr. Süheyl Ünver, is adorned with symbols associated with Turkish culture and art, reflecting reverence for cultural heritage and history. Therefore, the logo design of Istanbul University can be regarded as a symbol expressing a strong allegiance to Turkish culture and nationalist ideals, thereby maintaining its importance as a defining emblem of the university's identity.

Keywords: Süheyl Ünver, İstanbul University, Turkish culture, Turkish art, logo.

1. ORCID: 0000-0003-0690-6893
2. ORCID: 0000-0002-8323-8502

1. Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, merthan.topal1992@gmail.com
2. Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, meltem.katiranci@hbv.edu.tr

EXTENDED ABSTRACT

It is widely recognized that Turkish culture, along with the Turkish people, has spread to various parts of the world and has evolved in various aspects, serving as the foundation for Turkish art with a historical continuity until the 21st century. The logo of Istanbul University stands out with its impressive design, incorporating symbols that are closely associated with Turkish culture and art. Behind this design is Süheyl Ünver, an artist and academic known for his dedication to Turkish culture and nationalist views. This article presents an independent assessment of the logo design of Istanbul University by Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver.

Istanbul University emerges as the first and oldest university of the Republic of Turkey, possessing significant value due to its continuity from the Ottoman era to the present day. As evident in its own slogan, "Bridge of Science from History to the Future," the institution emphasizes its deep-rooted connection to a rich and profound history. The utilization of motifs and colors belonging to Turkish culture and art by Süheyl Ünver in the design of the Istanbul University logo suggests the need for an examination of the design within this context.

Turkish culture is a rich and unique cultural heritage comprising various elements such as its deep-rooted history, epic narratives, folk tales, mythologies, traditional cuisine, clothing, music, dances, handicrafts, and architecture. The Turkish society values family values, social solidarity, hospitality, and tolerance, embodying profound traditions. Throughout its history, Turkish culture has accumulated a wealth of knowledge and achievements in areas such as art, literature, and science, thereby creating a rich legacy for future generations. Turkish art, as an integral part of Turkish culture, has evolved over time, influenced by different civilizations, and possesses a distinctive style. It encompasses various fields such as architecture, handicrafts, literature, music, and painting, and has produced significant works that serve as important indicators of Turkish culture's place in the history of art.

It is likely that Süheyl Ünver was influenced by the Tree of Life, which is a motif found in many architectural reliefs in Turkey and is associated with Turkish culture. Therefore, it is believed that the motif placed at the center of the Istanbul University logo signifies the Tree of Life, which is considered a symbol of existence in Turkish culture. Additionally, it is believed that the dragons placed on either side of the Tree of Life in the Istanbul University logo symbolize protection and power, as the dragon motif in Turkish culture is known to represent strength and guardianship. Furthermore, an evaluation has been made regarding the colors used in the Istanbul University logo, namely Yellow, Green, and White, by examining their significance and place in Turkish culture. The findings, supported by numerous visual references, serve as evidence of the influences of Turkish culture and art in the logo of Istanbul University.

In light of these findings, it can be suggested that the profound attachment of Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver to Turkish culture and his nationalist mindset played a decisive role in the design of the Istanbul University logo. Süheyl Ünver's logo design draws attention with its use of various symbols that reflect the richness of Turkish culture. These symbols emphasize Istanbul University's commitment to Turkish culture and education, as well as reference the university's historical and cultural significance. By skillfully incorporating the art and history of the profound Turkish culture into the Istanbul University logo, Süheyl Ünver has left a lasting example for future generations, highlighting the enduring traces of the broad Turkish civilization and culture today. In this context, we must emphasize the important place of Istanbul University's logo in Turkish culture and history and the need for its preservation. In conclusion, the Istanbul University logo is an impressive design that reflects Süheyl Ünver's nationalist sentiment and deep attachment to Turkish culture. The logo is replete with symbols that bear the traces of Turkish culture and art, while paying homage to the university's historical and cultural heritage. Hence, the emblematic conception of Istanbul University, manifesting a profound dedication to Turkish culture and encapsulating nationalist ideologies, can be acknowledged as a pivotal emblem in establishing and defining the university's identity.

GİRİŞ

Türk Kültürünün, Türkler ile birlikte dünyanın çeşitli coğrafyalarına yayıldığı ve çeşitli yönlerden gelişerek 21. Yüzyıla kadar tarihsel bir süreklilik ile Türk Sanatına temel teşkil ettiği bilinmektedir. İstanbul Üniversitesi logosu, Türk kültürü ve sanatı ile özdeşleşen sembollerin kullanımıyla dikkat çeken etkileyici bir tasarıma sahiptir. Bu tasarımın arkasındaki isim ise Süheyl Ünver'dir, Türk kültürüne olan bağlılığı ve milli görüşleriyle tanınan bir sanatçı ve akademisyendir. Bu makale, Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in İstanbul Üniversitesi logosu tasarımı üzerine bağımsız bir değerlendirme sunma amacını taşımaktadır. Bu makalenin önemi, İstanbul Üniversitesi logosunun tasarımının ardındaki düşünce sürecini analiz ederek, logo üzerinden Türk kültürünün ve milliyetçiliğin nasıl yansıtıldığını anlamak ve vurgulamaktır.

Çalışma kapsamında incelenen öge bir logodur. Logo şirketler, kurumlar, üniversiteler, dernekler veya diğer organizasyonlar gibi çeşitli kuruluşların kimliklerini ve varlıklarını temsil eden görsel bir semboldür. Logo tasarımı, marka bilinirliği, algılanan değer ve kurumsal kimlik gibi kavramları yansıtarak, insanların bilinçaltında kalıcı izlenimler bırakmaya çalışır. Logolar, genellikle bir kurumun veya markanın değerlerini, misyonunu ve vizyonunu yansıtan dikkatlice düşünülmüş bir tasarım süreci sonucunda ortaya çıkar. Emre Becer'in(2011:195) İletişim ve Grafik Tasarım adlı kitabında tanımladığı üzere logo; bir ürün, kuruluş ya da hizmeti tanıtan marka ya da amblem özelliği taşıyan simgelerdir.

Araştırma yöntemi nitel olarak belirlenmiştir. Yazılı ve görsel kaynaklardan faydalanılmış ve analiz yöntemi olarak betimsel ve içerik analizi belirlenmiştir. Dokümana dayalı veri toplama tekniğinden yararlanılarak İstanbul Üniversitesi logosunun; sembolleri, renkleri ve kompozisyon oluşumu Türk Kültürü ve Tarihinin yansımaları bakımından incelenecektir.

1. İstanbul Üniversitesi

İstanbul üniversitesi Türkiye Cumhuriyetinin ilk ve en köklü üniversitesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı döneminden günümüze uzanan bir kurum olması açısından önemli bir değerdir. Kurumun, "Tarihten Geleceğe Bilim Köprüsü" sözü ile kendi sloganında da görüldüğü gibi köklü ve derin bir tarihle bağlarının olduğu ifade edilmektedir. İstanbul Üniversitesinin kuruluşunun 1453 yılına tarihlenmiş olmasından dolayı kurumu İstanbul'un fethi ve Fatih Sultan Mehmed Han ile ilişkilendirebilmek mümkündür. Osmanlı hükümdarları arasında ilmi ve sanatı sevmiş ve himaye etmiş olan Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul Üniversitesi'nin temeline önemli katkılar yaptığı düşünülmektedir(Baykal, 2018:78). Bu bağlamda, Süheyl Ünver düşüncesini, "Fatih Sultan Mehmed medreselerine müspet ilimleri sokmakla büyük bir hamlenin başlangıcını yapmıştır" şeklinde ifade etmiş ve İstanbul Üniversitesi'nin ilk olarak Zeyrek ve Ayasofya medreselerinde kurulduğunu ve on sekiz yıl boyunca bu mekânlarda eğitim verdiğini anlatmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından alınan kararla, 31 Temmuz 1933'te kapatılan Dârülfünûn'un yerine kurularak 1 Ağustos 1933'te resmi üniversite sıfatıyla kurulmuş olan İstanbul Üniversitesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk üniversitesi olma şerefine erişmiştir (URL 1).

Resim 1. İstanbul Üniversitesi'nin 1933'te kurulduktan sonra tasarlanmış ilk logosu, (URL 6).

Resim 2. İstanbul Üniversitesi'nin Süheyl Ünver tarafından tasarımı yapılan logosu, (URL 6).

İstanbul Üniversitesi'nin ilk logosu 1933 tarihli ve Türkiye Cumhuriyetinin kurucusuna atfen Atatürk resmi merkeze yerleştirilerek tasarlanmıştır (Resim 1). Bu logonun 1946 yılında Süheyl Ünver'in tasarımına kadar kullanıldığı bilinmektedir (Alkan, 2011:63). 1946 yılında yeniden tasarlanan İstanbul Üniversitesi logosu (Resim 2), 1243 tarihli Selçuklu şifa yurdu motiflerinden esinlenilerek Süheyl Ünver tarafından yaratılmıştır (URL 2). İstanbul Üniversitesinin yeni logosu üzerinde üniversitesinin kuruluş tarihinin Süheyl Ünver'in ve birçok bilim insanının fikir birliği çerçevesinde kurumun temellerinin İstanbul'un fethinden bir gün sonrasına dayanmasından dolayı 1453 yılına tarihlendirildiği görülmektedir.

2. Süheyl Ünver

Türkiye Cumhuriyeti'nin çok değerli bir insanı olan Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver, 17 Şubat 1898'de İstanbul'un Haseki semtinde dünyaya gelmiştir. 1920'de Tıp eğitimini tamamlayan Ünver, önce Yenibağçe'deki Gureba Hastanesi'nde, sonra Haseki Hastanesi'nde hekimlik yapmıştır. Sanatçı kişiliğiyle de tanınan Süheyl Ünver, 1916-1923 yıllarında Medresetü'l-Hattâtîn'e devam ederek tezhip ve ebru icazetnamesi almıştır. 1927 yılında Tıp hekimliği eğitimini tamamlamak adına Paris'e gitmiştir. Burada bulunduğu süre içinde tıp eğitiminin yanı sıra sanat tarihi ile de ilgilenen Ünver, Paris Millî Kütüphanesi'nde (Bibliothèque Nationale) bulunan İslam yazmalarındaki tezhip ve minyatürler üzerinde çalışmış ve tıp konusundaki yazma eserleri incelemiştir (URL 3).

Yurda dönüşünde Akil Muhtar Özden Bey'in muavini olmuştur. Üç yıl sonra "Üniversite Reformu" sırasında Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsü hocalığına tayin edilen Ünver, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü'nü kurarak buranın başkanlığını yapmıştır. 1936-1955 yılları arasında Tıp Fakültesinde akademisyenlik görevi ile birlikte Güzel sanatlar Akademisi'nde Türk Minyatürü öğretim üyeliği de yapan Ünver, 1939'da Profesör, 1954'te Ordinaryüs Profesör unvanlarını almıştır. 1973 yılında emekli olana kadar Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüleri'nin başkanı olarak görev yapmıştır (URL 4).

14 Şubat 1986 yılında hayata veda eden Ünver Türk sevdalısı kişiliğiyle tanınmıştır. Ahmet Güner Sayar, 1994 Süheyl Ünver'e atfen yazdığı eserinde şöyle demiştir; "Türk kimliğine dünden bugüne hayatiyet veren günümüzdeki tek sentez Ahmed Süheyl Ünver'dir". Hayatının Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş zamanına denk gelmesinin Ünver'in Türk kimliği üzerinde etkisi olabileceği düşünülse dahi, bunun aslında Sayar'ın belirttiği üzere;

"Süheyl Ünver'in "baba" soyunu araştırırken Osmanlı devletinin, hususiyile Türklüğün Balkanlardan ilk kopuşu olan 1293 (1877) Osmanlı- Rus harbinin savurduğu insanların halâ kanayan yaraları ile bunların acı sergüzeştlerini tespit ettik. Bu noktayı gün ışığına çekerken Balkanlara serpiştirilmiş Türk kültür varlıklarının da incelenmesi kaçınılmaz oldu. Bu ise Süheyl Ünver'in Türk milliyetçiliğine yönelişinin ilk esaslı dürtüsüdür (Sayar, 1994:24)."

Süheyl Ünver'in tasarladığı İstanbul Üniversitesi logosunun Türk kültürü ve sanatı izlerini içeriğinde barındırması, İstanbul Üniversitesi logo tasarımının Ünver'in milliyetçi kişiliğiyle birebir bağlantılı olduğunu düşündürmektedir. Sayın Sayar, Ünver'in kişiliğine ilişkin kişisel düşüncelerini, Süheyl Ünver'in vefatının 25. Yılında yazdığı yazıda şu şekilde ifade etmiştir;

"Türklüğün bu topraklardaki bekasına sönmeyen bir imanla bağlı, bu imanla eser üstüne eser vermiş gönüllü saf veliler ordusunun mütevazı bir eri, Allah'ın da bize bir güzel emanetidir. Bu emanetin bilinci ise, onun

Sayar'ın sözlerinden, Süheyl Ünver'in Türk sevdalısı kişiliğiyle dolu dolu yaşadığı ve bu bağlamda ülkesine katkıda bulunmuş çok değerli bir bilim insanı ve sanatkâr olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Türk kültürü ve sanatına ait motiflerden ve renklerden yararlanarak İstanbul Üniversitesi logosunun tasarlanmış olduğunu ve tasarımın bu bağlamda incelenmesi gerektiğini düşündürmektedir.

3. Türk Kültürü ve Sanatı

3.1. Kültür

Sosyoloji ve Antropolojinin de ilgi alanında olan kültür kavramı farklı dönemlerde pek çok bilim insanı tarafından farklı şekillerde incelenmiş ve tanımlanmıştır. Bu bölümde tüm tanımlara değinmek ve tartışmaları incelemek mümkün değildir. Ancak, bilindiği gibi Edward Sapir, yapılabilecek tanımların üç bölümde toplanabileceğine değinmiştir; birinci tanım grubunda kültür kavramı insanın sosyal yaşantısıyla bir tutulmakta bu nedenle her insan grubunun kendine has özelliklerinden dolayı kültür farklılıklarının oluştuğuna inanılmakta iken ikinci grupta bireysel bir tanım kastedilmekte ve kültür kişiye özgü ideal bir kıyafet gibi ele alınmaktadır. Üçüncü grupta ise kültüre, daha derin anlamlar yüklenmekte ve bu kavram medeniyet kavramının manevi ve ruhani olan yönü ile ele alınmaktadır. Turhan'a göre bazı bilim insanları ikinci ve üçüncü grupta toplanabilecek tanımları yetersiz bulmakta ve kültür kavramını tanımlarken Sapir'in ilk grupta ele aldığı yönüyle bu kavramı tanımlamaktadırlar. Antropolog C. Wissler'e göre "Kültür, bir halkın yaşama tarzıdır" ve bir diğer bilim insanına göre "Kültür, insanın nesilden nesile intikal eden başarılarından meydana gelmiştir". Thurnwald gibi bazı sosyologlar Medeniyet ile kültür arasındaki farklılıklara değinmektedir. Bu görüşü savunanlardan biri olarak Maclver'e göre Kültür, insanın yaşayış ve düşünüş tarzında, sanatta, edebiyatta, dinde, sevinç ve eğlencelerde insan doğasının kendisini ifade etmektedir. Bu görüşle benzerlik gösteren görüşleriyle Ziya Gökalp'e göre Kültür, medeniyetle iç içe geçmiştir ve milletlerin özelliklerine göre oluşan kültür farklılıkları da ayırt edici özelliklere sahiptir (Turhan, 1969:35-56). Kısacası kültürün milletlerin davranış, duyuş, söz, ritim ve biçim benzeri kavramlarla şekil aldığını ve somutlaştığını ifade etmek mümkündür.

Kültür, insanların varoluşlarından bu yana sürekli olarak geliştirdikleri ve nesiller boyunca birbirlerine aktardıkları birikimlerin tümüdür. İnsanların düşünceleri, inançları, gelenekleri, sanatları, dil ve iletişim biçimleri, yaşama şekilleri ve davranışları kültürün parçasını oluşturmaktadır. Kültür, toplumun sosyal ve ekonomik hayatı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve birçok farklı toplumda farklı şekillerde ifade edilmiştir. Genel anlamıyla kültür, bir toplumda bulunan maddi ve manevi unsurların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2012:6). Dil, inançlar, gelenekler, sanat, mimari, müzik, yemekler ve giyim tarzları gibi birçok unsur kültürün bir parçasıdır ve toplumun bireyleri tarafından paylaşılarak birlikte yaşamalarının temelini oluşturmuştur (Aydın, 2012:6). Hilmi Ziya Ülken'e göre "kültür, milletin içinde bulunduğu medeniyet şartlarına göre yarattığı bütün dil, ilim, sanat, felsefe, örf ve âdetler ve bunların toplamıdır (Ülken, 1948'den akt., Arslanoğlu, İ. 2013:8)." Bütün bu kültür tanımlamaları ekseninde ve konu kapsamında sanatı kültür ile doğrudan bağlamak mümkündür. Nitekim Arık (1990:137) sanatı, dillerin anlatım gücünü, zaman ve ülke sınırlarını aşarak insanlar arasında anlaşma sağlayabilen bir kültür unsuru olarak tanımlamıştır.

3.2. Türk Kültürü

Türk Kültürü köklü tarihi, destanları, masalları, mitolojileri, geleneksel yemekleri, kıyafetleri, müzikleri, dansları, el sanatları ve mimarisi gibi çeşitli unsurlardan oluşan zengin ve kendine özgü bir kültürdür. Yalçın'a (2020: 45) göre Türk Kültürü, yemek kültürü, sanat ve mimari, müzik, edebiyat ve dil gibi farklı alanlarda çeşitlilik göstermiştir.

Türk toplumu, aile değerlerine, toplumsal dayanışmaya, misafirperverliğe ve hoşgörüyü önem veren derin geleneklere sahiptir. Ayrıca, Türk Kültürü tarihi boyunca her dönem, sanat, edebiyat ve bilim gibi alanlarda edindiği birikimleri ile gelecek nesillere zengin bir miras oluşturmuştur. Nitekim Korkut'a (2015:21) göre de Türk Kültürü, zengin bir tarihî mirasa sahip olan ve çeşitli kültürel unsurların bir araya gelmesiyle oluşan bir kültürdür ve bu kültür, Orta Asya'da Hun, Göktürk, Uygur ve Karahanlı gibi güçlü Türk devletleri tarafından başlatılan ve daha sonra Osmanlı İmparatorluğu tarafından da sürdürülen çeşitli dönemler boyunca şekillenmiştir. Ayrıca, Türk kültürü, aile yapısı, evlilik törenleri, cenaze törenleri gibi toplumsal ayinleri de içinde barındırmaktadır (Yalçın 2020:46).

Yirmi yedi yıl önce kazıları başlatılan ve başlangıçta ayinler ve dini törenler için olduğu düşünülerek bir ibadet yeri olarak tanımlanan Göbeklitepe’de, araştırmalar ve arkeolojik kazılar ilerledikçe doğru kabul edilen gerçekler yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Gün yüzüne çıkarılan T biçimli anıtlarla birlikte, 11.000 yıl öncesinde Anadolu’da henüz yerleşik düzende bir yaşamın olmadığına ve Türklerin o tarihlerde göçebe yaşadığına dair bilgiler, Göbeklitepe’nin sırlarının çözülmeye başlandığı 21. Yüzyılda, alt üst olmuştur. Bu kazılarla birlikte Anadolu’da yerleşik hayata geçişin bilinenden çok eskiye dayandığı, Neolitik Çağın devrim niteliğinde olduğu, hatta dinler tarihinin bile yeniden incelenmesi gerektiği düşüncesi kabul görmüş ve Türklerin Anadolu topraklarına Malazgirt Savaşı ile birlikte girmediği kesinlik kazanmıştır. Nitekim Somuncuoğlu da Türk Tarihinin M.Ö. 14.000’lere dayandığını ifade ederken, Türklerin Anadolu’daki varlıklarının da M.Ö.’ye dayandırılabilceğini belgelerle göstermiştir (Somuncuoğlu, 2011).

Türk Kültürü için Gökdemir Milli kültür ifadesini kullanırken bunun insanla birlikte hangi mekânda olursa olsun taşınabilen bir değer olduğunu ve Milli kültürden kopma olayının da ancak yeni bir milli kültüre adapte olmakla mümkün olduğunu ifade etmiştir (Gökdemir, 1990:12). Bu bağlamda Türklerin hangi coğrafyada yaşadıklarının ya da hangi yöne göç ettiklerinin Milli Kültürlerinin varlığına etki etmediğini, ancak bu durumun yaşam biçimlerinin yansımaları olarak Türk Kültür ve Sanatında biçimsel olarak bazı değişikliklere neden olduğunu ve bunların gözlemlenebileceğini söylemek mümkündür. Geçmişin izlerini üzerinde taşıyan Geleneksel Türk sanatı da Korkut’a (2015: 27) göre özellikle minyatür, hat ve ebru gibi alanlarda zengin bir kültürel birikime sahiptir. Bu açıdan Türk kültürü, dünya kültürleri arasında öne çıkan kadim bir kültürdür.

3.3. Türk Sanatı

Türk Sanatı, tarih boyunca gelişen, farklı medeniyetlerin etkisi altında kalmış ve kendine özgü bir tarzı olan zengin bir sanat dalıdır. Mimari, el sanatları, edebiyat, müzik ve resim gibi farklı alanlarda önemli eserlere sahip olan Türk Sanatı, Türk kültürünün ve sanat tarihindeki yerinin önemli bir göstergesidir.

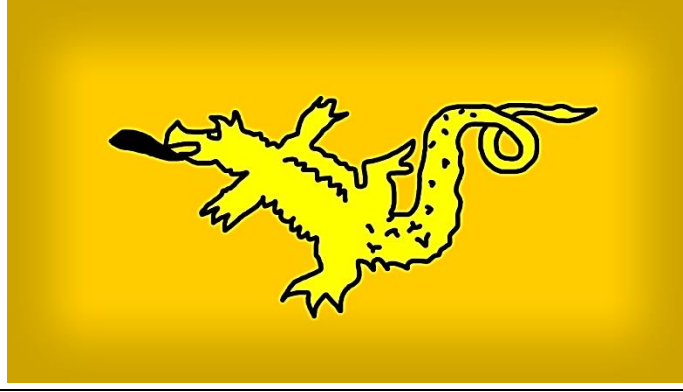
Araştırma kapsamına içerisinde olan ögenin bir görsel sanatlar ögesi olması bakımından Türk el sanatı ve mimarisi üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda, el sanatları ve süsleme sanatları bakımından zengin bir geçmişi olan Türk sanatı, tarihsel gelişim süreci içerisinde birçok farklı medeniyetle etkileşim halinde olmuştur (Tunç, 2016:2). Özellikle Selçuklu ve Osmanlı dönemleri, Türk Sanatının mimari, dekoratif sanatlar ve el sanatları alanında önemli örnekleriyle kendini göstermiştir (Özkaya, 2015:3). Türk sanatının el sanatları alanındaki örnekleri arasında özellikle halı ve kilim dokumacılığı önemli bir yer tutmaktadır. Türk halı ve kilimleri, dünyanın en önemli sanat eserleri arasında yer almaktadır (Öz, 2014:25). Halı ve kilimlerde kullanılan motifler, renkler ve desenler Türk sanatının özgün tarzını yansıtmaktadır. Osmanlı dönemi halı ve kilimleri ise, özellikle saray ve cami gibi önemli yapıların iç dekorasyonunda kullanılmıştır (Özkaya, 2015:28).

Türk sanatının mimari alanındaki örnekleri arasında özellikle Osmanlı mimarisi, dünya çapında tanınmış ve övgüye layık görülmüştür. Osmanlı mimarisi, cami, saray, kervansaray, han, hamam gibi yapıların tasarımında kullanılmıştır (Dündar, 2012: 77). Osmanlı mimarisi, süsleme ve dekorasyon unsurlarında oldukça zengin bir tarza sahiptir ve özellikle geometrik desenler, bitkisel motifler, hat sanatı ve çini işlemleri ile tanınmaktadır (Özkaya, 2015:15).

Türk sanatı, Türk kültürünün zenginliğini yansıtan ve Türk medeniyetinin tarihi boyunca önemli bir rol oynayan bir olgudur. Türk el sanatları ve mimari yapılar, medeniyetimizin kültürel mirasıdır ve dünya çapında tanınmaktadır. Ayrıca, Türk sanatının gelecek nesillere aktarılması ve yaşatılması da önemlidir. Çünkü bu sanatlar, Türk medeniyetinin kültürel zenginliğini ve tarihini yansıtan unsurlar olarak kalıcı bir değere sahiptir. Araştırma kapsamında, yaratıcısı olan Süheyl Ünver’in Türk sanatına olan yakınlığı gözetilerek incelenen İstanbul Üniversitesi logosunun Türk medeniyetinin sanatını, tarihini ve geniş kültürünün izlerini gelecek nesillere taşımada önemli bir rol oynadığı söylenebilir.

4. İstanbul Üniversite Logosunun Türk Kültürü ve Sanatı Kapsamında İncelenmesi

İstanbul Üniversitesi’nin Süheyl Ünver tarafından tasarlanmış İstanbul Üniversitesi logosu incelendiğinde gözümüze çarpan detay olarak göbekte, göğe uzanmış bir ağaç gibi duran bir motif sağda ve solda bulunan birbirine dolanmış dal gibi iki motif göze çarpmakta. Genel kaniya göre bu motiflerin yılan olduğu düşünülse de, bu motifin Orta Asya Türk topluluklarındaki yılan biçiminde ve yılan gibi uzun olan Ejder’i sembolize ettiği düşünülmektedir (Resim 3 ve Resim 4).

Resim 3. Hun imparatorluğu bayrağı, (URL 7).

Resim 4. Thor Bahram Ejderhayı öldürüyor m.s. 1370-1371, (URL 8)

Yine Ölmez'in aktardığına göre; eski Türklerde yılan ya da kulaklı yılan olan ejderha (abırğa/acırğa) hayat ağacının bekçisidir (Ögel, 2003:490). İstanbul Üniversitesi'nin logosunun tamamen buradaki kaynakla örtüştüğü düşünülmektedir. Adı geçen üniversitenin logosunda, merkezde bulunan dikeltinin Hayat ağacını sembolize ettiği düşünülmektedir. (Resim 5). İncelemesi yapılan kurumun logosunda merkezde bulunan ve hayat ağacını sembolize ettiği düşünülen dikeltinin sağında ve solunda ki motiflerinde Resim 6'de görülen Ejder rölyefine benzerliği göze çarpmaktadır.

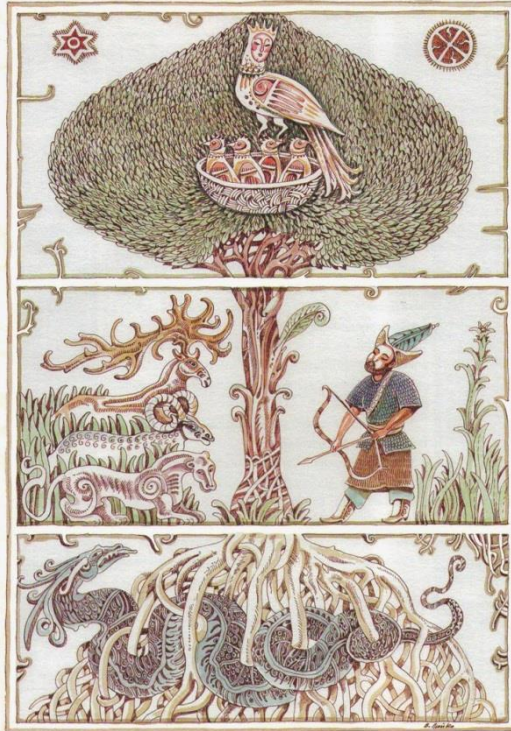

Resim 5. Sivas Gök Medresede bulunan "Hayat Ağacı" rölyefi 1271 yılı Anadolu Selçuklu Dönemi, (URL 9).

Resim 6. İnce Minareli Medresede bulunan bir Ejder rölyefi 13.Yy Selçuklu dönemi, (URL 10).

Resim 7’de görülen Hayat Ağacı - Bayterek, üç dünya “üst, orta ve alt” şeklinde tasvir edilmiştir. Ağacın üstünde “Üst Dünya” kutsal kuş “Samruk” ve geleceği temsil eden yavruları, ağacın kökünde “Alt Dünya” kötülüğün temsilcisi yılan ejderha, ağacın gövdesinin etrafında “Orta Dünya” hayvanlar ve okunu yılan ejderhaya doğrultmuş insan görülmektedir ve bu biçimiyle Kazak mitolojisine göre Hayat Ağacının özünde yatan felsefeyi ifade etmektedir (URL 5). Kazak mitine göre “Hayat Ağacı” bu şekilde tasvir edilmiştir. Burada ejderhayı, Hayat Ağacının köklerine dolanmış şekilde görmekteyiz ve ejderha kötülüğün simgesi olarak yorumlanmıştır. Ancak, daha yaygın bir bakış açısıyla Hayat Ağacının köklerine dolanmış olan ejder onu muhafaza etmektedir. Orta Asya Şaman inançlarına göre hayat ağacı dünyanın eksenidir, Şaman’a gökyüzü veya yer altı seyahatinde ağaç, merdiven veya yol vazifesi görür. Şaman ağacını, kötü ruhlardan koruyan yaratıklar ise arslan, ejder (yılan ejder) veya başka masal yaratıklarıdır (Alsan, 2005:158).

Resim 7. Kazak mitolojisine göre “Hayat Ağacı - Bayterek” minyatür (URL 11).

Logonun merkezindeki tasarıma detaylı ve parçalanmış bir şekilde bakıldığında (Resim 8) Kazak mitolojisindeki Bayterek (Hayat Ağacı) minyatüründeki tasvir ile uyduğu görülmektedir. İstanbul Üniversitesi logosunun merkezinde bulunan motif (Resim 8) tıpkı Resim 7’de görülen minyatürdeki “Hayat Ağacı” gibi üç bölümden oluşmaktadır(üst, orta ve alt dünya). Aynı zamanda Resim 9’da görülen Kazakistan’daki Bayterek Kulesi, hayat ağacını temsil etmektedir ve İstanbul Üniversitesi logosundaki motifinde hayat ağacını sembolize ettiği düşünüldüğünde, Bayterek kulesinin formunun İstanbul Üniversitesi logosundaki görüntüye benzediği görülmektedir. İki tasarımında, hayat ağacını sembolize etmek amacını benimsedikleri düşünülmektedir ve bu yüzden aynı formlara ulaşıldığı görülmektedir.

Resim 8. İstanbul Üniversitesi logosundan (Resim 2) kırılmış ve üç parçaya ayrılmış bir detay.

Resim 9. Bayterek Kulesi, Kazakistan, 2002 (URL 12).

Kazak mitinde tasvir edilmiş olan Hayat Ağacı kavramıyla örtüşen İstanbul Üniversitesi logosu, Kazak mitinden farklı olarak, Ejder figürleri ağacın bir koruyucusu olarak düşünülerek tasarlanmıştır. İstanbul Üniversitesi logo tasarımında, Kazak mitindeki hayat ağacı kavramı üç dünya şeklinde, yazılı kaynaklardan edinilen bilgiler ışığında ağacın koruyucusu olarak tasvir edilmiş iki Ejder şeklinde görülmektedir. Ayrıca, Resim 10’da görülmekte olduğu gibi, Erzurum Çifte Minareli Medresede yer alan hayat ağacı altında yer alan ejder çifti de hem yer altı ve cehennem sembolü, hem de hayat ağacının koruyucu bekçi sembolü anlamı

yüklenmiştir (Alsan, 2005:126). Bu bağlamda İstanbul Üniversitesi logosunun tam olarak bu rölyefteki tasviri yansıttığı düşünülmektedir.

Resim 10. Erzurum Çifte Minareli Medreseden bir Hayat Ağacı rölyefi, XIII. yy sonu Selçuklu dönemi, (URL 13).

Türk Kültürü ve Tarihinin etkisi ile tasarlandığı düşünülen İstanbul Üniversitesi logosunun renkleri bu bağlamda incelendiğinde; sarı ve yeşil ile kullanılmış ve içerideki Hayat Ağacı mitini temsil ettiği düşünülen motiflerini beyaz olarak görmekteyiz. Bu kullanılmış olan renkler Türk dillerinde yaygın kullanılan renklerdir. Türk lehçelerindeki çok sayıda renk adları arasında ancak kara, ak, kırmızı, yeşil(yeşil) ve sarının her yerde yaygın olduğu ve her şey için kullanılabilmesi ifade edilmektedir(Özkan, 2002'den akt., Küçük, 2010:193). Türklerin kullandığı renklerin anlamına bakıldığında, sarı renk dünyanın merkezini, beyaz renk batı istikâmetini ve yeşil renk “yeşillenmek/yeşermek/göğermek” anlamlarında sembolize edildiği görülmektedir (Reşat, 1996'dan akt., Sosyal, 2010:212-218).

Sarı rengin göze battığı İstanbul Üniversitesi logosu, Hayat ağacını simgeleyen motifleriyle düşünüldüğünde sarı rengin olmasının, rengin dünyanın merkezini temsil etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü Hayat Ağacı kavramının dünyayı; alt, orta ve üst olarak simgelediği belirtilmişti. Diğer ikinci renk olan yeşil renk ise İstanbul Üniversitesi logosunun bir eğitim kurumuna ait olduğu düşünüldüğünde “yeşermek/göğermek” anlamlarında yeni nesilleri yetiştiren ve bilginin yükselen bir değer olduğu anlamında kullanıldığı düşünülmektedir. Beyaz renk ise batıyı simgelerken, Türkiye Cumhuriyetinin ilk üniversitelerinden olan İstanbul Üniversitesinin, Atatürk'ün batıyı hedef göstermesi ve batılılar gibi bilimden yararlanma çabasıyla kaynaklı hedefin batılı medeniyetler gibi gelişmek olduğunun simgelendiği düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu bulgular ışığında, İstanbul Üniversitesi logosunun tasarımıyla ilgili olarak Ord. Prof. Dr. Süheyl Ünver'in Türk kültürüne olan derin bağlılığı ve bu bağlamda milliyetçi bir düşünce yapısına sahip olmasının İstanbul Üniversitesi logo tasarımında belirleyici bir rol oynadığı söylenebilir. Süheyl Ünver'in bu eğitim kurumu için yaptığı logo tasarımı, Türk kültürünün zenginliğini yansıtan çeşitli sembollerin kullanımı ile dikkat çekiyor. Bu semboller, İstanbul Üniversitesi'nin Türk kültürüne ve eğitimine bağlılığını vurgulamakta ve üniversitenin tarihi ve kültürel önemine atıfta bulunmaktadır. Derin Türk kültürünün sanatı ve tarihini ustalıkla yapmış olduğu İstanbul Üniversitesi logosunda yansıtan Süheyl Ünver'in Türk sanatına bırakmış olduğu bu izin gelecek nesillere bir örnek olarak kaldığı ve geniş Türk medeniyeti kültürünün izlerinin günümüzde de hala devam etmekte olduğu görülmektedir. Bu bağlamda çalışmada bahsi geçen eğitim kurumunun logosunun Türk kültürü ve tarihi açısından önemli bir yere sahip olduğunu ve korunması gerektiğini söylemeliyiz.

Sonuç olarak, İstanbul Üniversitesi logosu, Süheyl Ünver'in milliyetçi ve Türk kültürüne olan bağlılığını yansıtan etkileyici bir tasarımdır. Üniversitenin logo tasarımı, Türk kültürü ve sanatının izlerini taşıyan sembollerle doludur ve bu köklü eğitim kurumunun tarihi ve kültürel mirasına saygı göstermektedir. Bu nedenle, ele alınan eğitim kurumunun logo tasarımı, Türk kültürüne olan derin bağlılığı ve milliyetçi düşünceleri yansıtan bir semboldür ve İstanbul Üniversitesi'nin öğrencileri, personeli ve mezunları için önemli bir kimlik belirleyicisi olarak kalmaya devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alkan, M. Ö., (2011). En Doğru Bildiğimizden Kuşkulunmak-7:İstanbul Üniversitesi'nin İlk Logoları. *Toplumsal Tarih* , 4-9.
- Alsın, Şenay, *Türk Mimari Süsleme Sanatlarında Mitolojik Kaynaklı Hayvan Figürleri (Orta Asya'dan Selçuklu'ya)*, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırma Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul 2005.
- Arik, Oluş. (1990). Güzel Sanatlar, Milli Kültür Unsurlarımız Üzerine Genel Görüşler. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını- Sayı:46, s: 137-152.
- Baykal, B. S. (2018). Fatih Sultan Mehmed'in Muhiti ve Şahsiyeti Üzerinde Bir Deneme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 14(3-4), 69-82.
- Becer, E. (2011). İletişim ve grafik tasarım. Dost Kitabevi Yayınları.
- Dündar, S. (2012). Osmanlı Mimari Sanatı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Esin, Emel, (1978). İslamiyet'ten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslam'a Giriş, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 49-53.
- Gökdemir, Ayvaz. (1990). Türk Kimliği. Ankara: Alıç Okul Yayınları Matbaacılık Tic. San. A.Ş.
- Korkut, S. (2015). Türk Kültürü: Tarih, Kültür ve Sanat. Nobel Yayınları.
- Küçük, S. (2010). Eski Türk kültüründe renk kavramı. *Bilig, Yaz*, (54), 185-210.
- Ögel, Bahaeddin, (2003). Türk Mitolojisi, I. Cilt. Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 490, 541.
- Ölmez, F. (2010). Dokumalarda Yılan Motifi. *Art-e Sanat Dergisi*, 3(6), 1-21.
- Öz, M. (2014). Türk Halı ve Kilimleri. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Özkan, Ali Rafet (2002). "Türk Kültüründe Yönler". Türkler. Ed. Hasan Celâl Güzel vd. C. 3. İstanbul: Yeni Türkiye Yay. 427-433.
- Özkaya, V. (2015). Türk Sanatı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Genç Reşat, "Türk Düşüncesi, Davranışı ve Hayatında Renkler ve Sarı, Kırmızı, Yeşil", Nevruz ve Renkler, Atatürk Kültür Merkezi Yay., Yayına Hazırlayanlar: Prof. Dr. Sadık Tural, Elmas Kılıç, Ankara, 1996, s.39-48.
- Sayar, A. G. (1994). A. Süheyl Ünver. *Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri*.
- Sayar, A. G. (2010). Vefatının 25. Yılına Doğru Süheyl Ünver'e Dair Düşünceler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (16), 701-710.
- Somuncuoğlu, Servet. (2011).Sibirya'dan Anadolu'ya Taştaki Türkler (3.Baskı). İstanbul: Ege Basım Reklam ve Sanatları Ltd.Şti.
- Tunç, F. (2016). Türk El Sanatları ve Süsleme Sanatları. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Turhan, Mümtaz. (1969). Kültür Değişimleri, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- URL 1: <https://www.istanbul.edu.tr/tr/content/universitemiz/tarihce>, Erişim Tarihi: 11.01.2023.
- URL 2: <https://isletme.istanbul.edu.tr/tr/content/fakultemiz/tarihce>, Erişim Tarihi: 12.01.2023.
- URL 3: http://www.suleymaniyeyek.gov.tr/Home/Index_?n_id=34, Erişim Tarihi: 08.12.2022.
- URL 4: <https://ormancilikmyo.iuc.edu.tr/tr/haber/ord-prof-dr-suheyl-unver-cumhurbaskanligi-kultur-sanat-buyuk-odulu-430059006C0055003800520061004F0051005500660039007900700046006200610041004F003200370077003200>, Erişim Tarihi: 10.12.2022.
- URL 5: <https://www.kazpravda.kz/articles/view/vsem-derevyam-derevo-a-baitereku--rodnyal>, Erişim Tarihi: 13.04.2023.
- URL 6: https://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0stanbul_%C3%9Cniversitesi, Erişim Tarihi: 03.01.2023.
- URL 7: <https://tarihteniz.wordpress.com/2017/07/03/hunlarin-kimligi-ve-yurtlari-hakkinda/>, Erişim Tarihi: 02.02.2023.
- URL 8: <https://www.sanatinolculugu.com/turk-mitolojisinde-hayvanlar-ejderha/iran-thor-bahram-the-gor-killing-the-dragon-1370-1371-ce/>, Erişim Tarihi: 04.02.2023.
- URL 9: <https://www.sanatinolculugu.com/hayat-agaci/>, Erişim Tarihi: 02.02.2023.
- URL 10: https://www.reddit.com/r/Tiele/comments/mss607/relief_of_wolfdragon_13th_century_seljuk_turks/, Erişim Tarihi: 02.02.2023.
- URL 11: <http://www.caglarerbek.com/2015/05/turklerde-yasam-agaci.html>, Erişim Tarihi: 01.03.2023.
- URL 12: <https://tr.wikipedia.org/wiki/Bayterek>, Erişim Tarihi: 02.10.2023.
- URL 13: <https://www.sanataidair.net/erzurum-cifte-minareli-hatuniye-medrese/>, Erişim Tarihi: 03.06.2023.
- Ülken, H. Ziya. Millet ve Tarih Şuuru, İstanbul,1948. "Medeniyetimizin Değerler Sistemi, Türk düşüncesi Mecmuası", 1(1),1953,13.
- Yalçın, A. (2020). Türk kültüründe toplumsal ritüeller. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(2), 45-54. doi: 10.32709/akusosbil.694250.